
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2024 (год. XXXIII), ISSN 0861-7902

DOI: 10.54664/EHWZ8390

ЦЕЛОКУПНОСТ

WHOLENESS

Елена Налбантова. *История на българската литература в Бесарабия и Таврия. XIX–XXI век. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2021.*

Милодрагото ни отечество било е удостоено да изживее едва полухилядолетно турско/османско присъствие/съжителство/владичество/робство. Сякаш това щастие е малко, в добавък след Освобождението людете и земите ни са хищно разпарчетосани, четирите съседи отръфват по баячко, а един голям дял бива лишен даже от свещеното име България, лепват му, ни в клин, ни в ръкав, обозначението Източна Румелия (?!).

И дедите наши принудени са да водят пет кръвопролитни воини за обединение. Изхождайки от тая всенародна орисия, би следвало да очакваме особено силен устрем към единение, единство, единност, оцелостяване, оцелостеност, цялост, целокупност с оглед обхващане културния, литературния живот на всите българи. Уви, за срам и позор, не е така и даже бегъл поглед към художествената книжевност го удостоверява: историите на изящната словесност ги правим въз основа на държавните си граници. Така словесници, имащи участта да са родени и живеят извън тях, не биват вземани пред вид при цялостни обгледи върху разволя на литературата ни. Становище, което, повторено инакояче, разглежда националната литература посредством държавно-географско мерило. С тоя себеуцетяващ хват успешно сме стеснили всебългарската буквена орница, отъждествявайки я с държавните си очертания. И какво спечелихме, освен загуба? С печална въздишка (чети упрек) питам: ще ли някога отимаме обзорен труд с наслов от порядъка на „Българската художествена книжовност извън България»? Кога? Ще ли нявга бъдем ущедрени/осенени от прословутия втори ум, дето ни късно идва? Съдейки по липсата на каквито и да било признаци на такова начинание, основателно щръква съмнение: да не би пък вече да разчитаме на трети ум?

Тъкмо в пълна противоположност работи от десетилетия проф. д-р Елена Налбантова. Не съм в състояние да сторя общ преглед на от нея осъщественото в това извънгранично поприще, само ще кажа нещо за „История на българската литература в Бесарабия и Таврия» (първо издание, УИ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново 2021 г.).

Заглавието красноречиво изразява целта и съдържанието на труда: история недвусмислено сочи всеобхватност на оразборения литературен растеж в тези две общности, съумели въпреки житейските враждебни превратности да овардят своя български живец. Към собствено реченото изследване има предговор на доц. Елена Рацеева, анкети с четирима изтъкнати книжовници, обилна библиография. Аз лично познавам едва трима представители на онези литературни кръгове: Нико Стоянов, Владимир Калоянов, Димитър Боримечков и проучването на проф. д-р Налбантова за мен бе истинско откровение, въвеждащо в непознат ми, ала изстрадан кът на всебългарщината от възникването му до сегашни дни. Предполагам, че така ще впечатли всекиго, зачел увлекателните страници. Те са препоръчителни за желаещи да придобият широк поглед върху нашия труден книжовен път, отдавна влязъл в своето второ хилядолетие. Но също и за любопитстващи досежно българската съдба през XIX, XX, XXI век. Елена Налбантова

повелително напомня, без да го изрично заявява, че тукашните българи сме в неизпълнен дълг към североизточните ни сънародници. А и още: че тя е челна фигура в преодоляването на този дълг.

Подир славния и героичен 10-и множество всякакви по възраст, образование, професия нашеници напуснаха и напускат родната земя. Сред тях и създаващи художествена книжовност, което поставя твърде по-настоятелно въпроса какво да правим с техни произведения. И това придава още по-голяма стойност на проф. д-р Налбантовата „История“, защото е пример за грижовно отношение, нагледно, убедително внушаващ: няма значение в коя точка на шара земен създаваш литературно произведение, важно е неговата – от българско гледище – идейно-естетическа стойност.

А за да я правилно оценим, трябва да познаваме творбата, пък литературният живот в Бесарабия и Таврия е недостъпен под тиха, бяла Дунава. То изисква да намерим подходящ начин щото най-значими бесарабско-таврийски книги да биват разпространявани в България. Така ще осъществяваме една двупосочна приобщеност: създателите им не ще се чувстват нежелани, чужди в литературната общородина, читателите ще имат представа какво се пише в ония две значителни по брой люде наши разселения (на полубългарски диаспори). Тази необходимост стои не само пред Агенцията за българите в чужбина, Института за българска литература, но и пред онова, което едни наричат държава, пък други, според тях основателно, държаба. В случая общото между им е пълното безразличие = бездействие. Значи трябва да търсим и намерим друго решение.

Румен Стоянов

* Румен Стоянов – писател, преводач, rumenstoyanov@hotmail.com.